

Bijlage VWO
2022

tijdvak 3

geschiedenis

Bronnenboekje

Prehistorie en oudheid

bron 1

De Griekse filosoof Aristoteles (384 v.Chr. - 322 v.Chr.) schreef in zijn boek *Politika* over het verlenen van burgerschap:

Dit is ingewikkelder in het geval van diegenen die na een revolutie het burgerschap kregen, zoals in het Athene van Kleisthenes na de verdrijving van de tirannen, want hij [Kleisthenes] verleende veel metoiken¹⁾, zowel vreemdelingen als slaven, het burgerschap. De vraag in zulke gevallen is niet wie burger is, maar of die persoon burger zou moeten zijn.

noot 1 inwoners zonder burgerschap

De middeleeuwen

bron 2

In 1098, tijdens de Eerste Kruistocht, veroveren de kruisvaarders de stad Antiochië op de Turken. Vervolgens belegeren de Turken Antiochië drie weken. De Franse priester Petrus Tudebodus nam deel aan de Eerste Kruistocht en schreef in een verslag hierover:

De Turken vielen vervolgens aan en maakten met hun pijlen vele slachtoffers. (...) De tweede Turkse strijdmacht rukte nu ook op en begon onze mannen te omsingelen en te verwonden met projectielen en pijlen. Op dat moment kwam er een enorm leger op witte paarden en met wapperende witte banieren vanuit de bergen gereden. Onze manschappen waren erg verward toen ze dit leger zagen, tot ze beseften dat dit de voorspelde hulp van Christus was (...). De aanvoerders van deze hemelse troepen waren Sint Joris en de heiligen Demetrius en Theodorus. Let wel, wat hier staat is geloofwaardig, want vele christenen hebben dit met hun eigen ogen gezien. (...) De Turken en andere heidenen schreeuwden het uit en onze mannen, onder aanroepen van de Enige en Ware God, gaven hun paarden de sporen richting de vijand. Zo gingen ze in de naam van Jezus Christus en van het Heilige Graf de strijd aan en met Gods hulp verpletterden de christenen de ongelovigen.

bron 3

In 1298 verleent Jan, graaf van Holland en Zeeland, aan de poorters van Beverwijk stadsrechten. Artikel vier en vijf van het stadsrecht luiden:

4: Verder hebben wij na het overleg met ons en onze mannen passend gevonden om toe te staan dat de stad Beverwijk dat recht geniet dat in de tekst van deze oorkonde opgenomen is, namelijk dat als iemand, ongeacht waarvandaan, naar de genoemde stad komt en poorter wil worden, de poorten en de toegangen voor hem open zullen staan, op voorwaarde dat hij ons en onze opvolgers en deze stad trouw zweert.

5: Iedere poorter zal evenwel, als het nodig is, veertig dagen krijgen in de maand juli en augustus om te oogsten, en evenveel dagen in de herfst om te zaaien buiten de grenzen van bovengenoemde stad, op voorwaarde dat hij, nadat de genoemde tijd is verstreken, terugkeert naar de stad om daar verder te verblijven.

bron 4

In 1404 schrijft Leonardo Bruni, een hoge ambtenaar in dienst van de Italiaanse stad Florence, een boek over die stad:

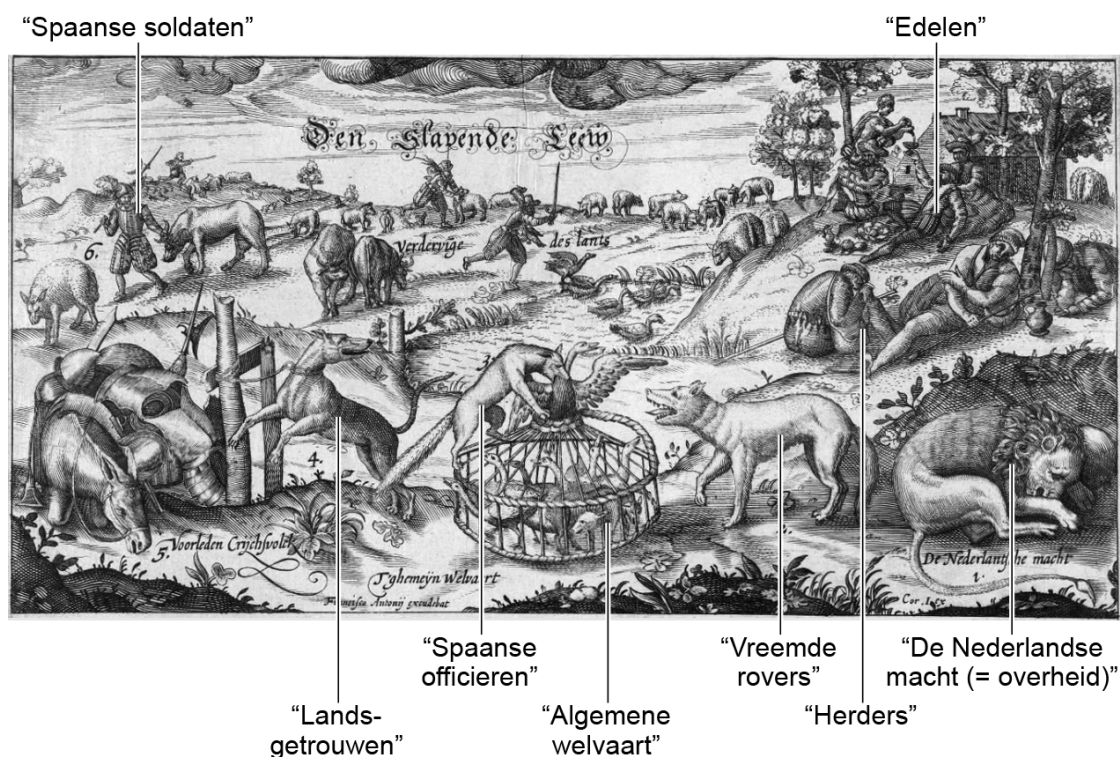
Zoals men gewoonlijk ook doet wanneer men een individueel persoon tot onderwerp heeft, zo willen we de oorsprong van het Florentijnse volk onderzoeken en nagaan van welke voorvaderen de Florentijnen afstammen en wat zij thuis en elders in ieder tijdperk hebben volbracht. (...) Het luisterrijke Florence is als Romeinse kolonie gesticht in de tijd dat de heerschappij van het Romeinse volk op haar hoogtepunt was. (...) De Caesars, Antoniussen, Tiberiussen, en Nero's¹, deze vijanden en vernietigers van de Romeinse Republiek, hadden de vrijheid nog niet teniet gedaan. De vrijheid was nog heilig en ongeschonden (...). Hieruit komt, naar ik meen, het verschijnsel voort dat in deze stad meer dan in andere steden valt te bespeuren: dat de Florentijnen het allermeest hun vrijheid koesteren en tirannen zeer vijandig gezind zijn.

noot 1 Bruni bedoelt Romeinse heersers.

Vroegmoderne tijd

bron 5

Een Nederlandse prent over het jaar 1567 met als titel *De slapende leeuw*:

bron 6

Economische cijfers van omstreeks 1650:

Franse export naar de Republiek		Franse import uit de Republiek	
Goederen	Waarde	Goederen	Waarde
wijn	6.193	wollen stoffen	6.890
graan en noten	3.450	parfumerieën	3.193
zout	2.489	suiker en snoepgoed	1.885
linnen stoffen	1.583	juwelen	1.835
overige goederen	1.986	linnen	1.700
		metalen (ijzer enz.)	1.500
		wapens en munitie	1.235
		kleurstoffen	1.035
		overige goederen	2.172
totaal	15.701	totaal	21.446

Toelichting:

Alle getallen zijn in 1000 Franse ponden.

bron 7

In 1774 stelt de politicus Thomas Jefferson voor om namens de Amerikaanse kolonies een verzoekschrift te schrijven aan de Britse koning:

Dat zijne majesteit moge begrijpen dat we reden hebben dit te verwachten wanneer hij erbij stilstaat dat hij niet meer is dan de hoogste dienaar van het volk, aangesteld door de wet, en met duidelijk afgebakende bevoegdheden, om te assisteren in de werking van de grote overheidsmachine, die ten behoeve van hen is ingesteld en bijgevolg ook onder hun toezicht staat. (...) Om hem eraan te herinneren dat onze voorouders, voordat ze naar Amerika emigreerden, vrije inwoners waren van de Britse gebieden in Europa en een recht bezaten dat de natuur aan alle mensen heeft gegeven: om het land waar zij toevallig, niet door een bewuste keuze zijn gevestigd, te verlaten en op zoek te gaan naar nieuwe leefgebieden; en daar nieuwe samenlevingen te vestigen, onder wetten en regels die naar hun idee het meest het algemene geluk bevorderen.

Moderne tijd

bron 8

In mei 1891 schrijft paus Leo XIII in de encycliek (een brief aan de gelovigen) *Rerum Novarum* (over nieuwe zaken):

Geef acht ook op het geestelijk heil, op de godsdienstige belangen van uw werklieden; u bent verplicht hun de tijd te laten voor hun godsdienst oefeningen; u mag hen bij hun arbeid in uw dienst niet blootstellen aan verleiding en zedelijke gevaren; u mag de zin voor huiselijkheid en spaarzaamheid bij hen niet laten verstikken; het is onrecht, als u hen met meer arbeid belast dan hun krachten toelaten, of verrichtingen van hen vordert, tegen welke hun leeftijd of hun kunne [sekse] zich verzet.

bron 9

Wilhelmina Drucker schrijft in 1892 in haar brochure *Een woordje aan de vrouwen van Nederland*:

Elke keer dat ik een stomdronken kerel tegen een muur of brugleuning zie vallen of in zichzelf vloekend voortwaggelen, zeg ik tot mijzelf: zie, dát kan voogd zijn (...), dát vertegenwoordigt de waarheid, terwijl de vrouw, die tobt en zwoegt en werkt om haar familie brood te verschaffen, of dagen en nachten blokt om kennis te vergaren, verre beneden zulke [mannen] staat.

bron 10

In 1927 schrijft Mao over de boerenopstanden in de Chinese provincie Hunan:

De belangrijkste doelwitten van de boeren zijn de lokale tirannen, de kwaadaardige adel en de wetteloze landheren, maar in het voorbijgaan maken ze ook een einde aan de patriarchale ideeën en instellingen, de corrupte ambtenaren in de steden en de slechte praktijken en gebruiken op het platteland. De aanval wordt met kracht en snelheid ingezet; zij die ervoor buigen, overleven en degenen die zich verzetten, zullen omkomen. (...) Elke revolutionaire kameraad moet weten dat de nationale revolutie een grote verandering op het platteland vereist. De revolutie van 1911 bracht deze verandering niet teweeg, vandaar dat deze mislukte.

bron 11

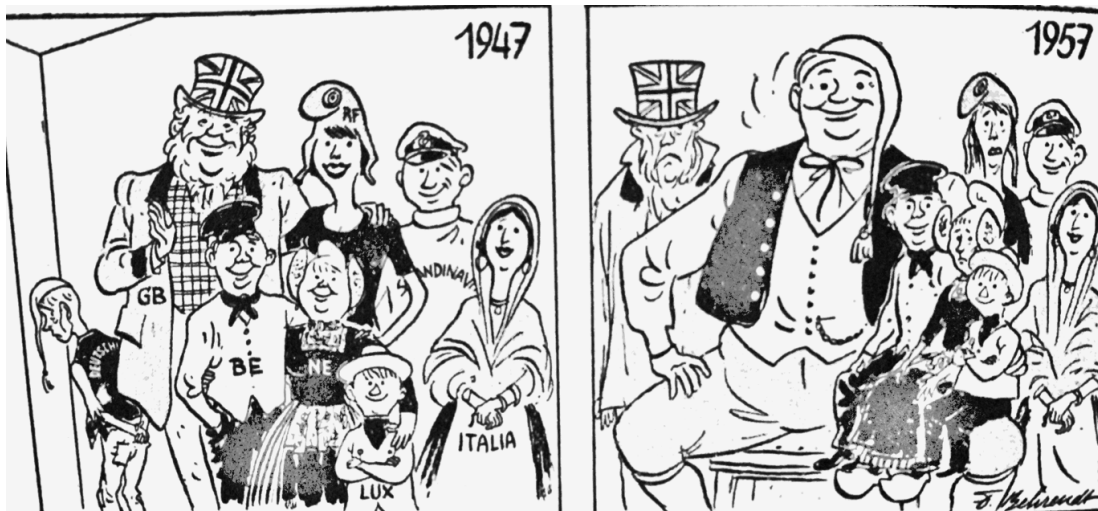
Op 21 oktober 1953 plaatst de Nederlandse communistische krant *De Waarheid* een bericht over de nieuwe regering van de BRD:

Tot de nieuwe ministers behoren onder anderen Theodor Oberländer, voormalig SA-Sturmführer¹⁾, Waldemar Kraft, voor de oorlog grootgrondbezitter in Polen en in 1939 SS-Hauptsturmführer¹⁾, Gerard Schröder, de vertrouwde advocaat van het staalconcern *Vereinigte Stahlwerke*, en de bankier Preusker, die Duitsland vertegenwoordigt in de Kolen- en Staalgemeenschap. (...) Gisteren heeft Adenauer in een rede voor de Bondsdag het program van zijn nieuwe regering uiteengezet. Hij verklaarde onder meer dat West-Duitsland zal aandringen op de snelle vrijlating van alle oorlogsmisdadigers die 'onschuldig gevangen worden gehouden in het buitenland'.

noot 1 officiersfunctie bij de SA en SS, nationaalsocialistische paramilitaire organisaties van de regering tijdens de jaren 1930 en 1940

bron 12

In 1957 verscheen in het *Algemeen Handelsblad* de volgende prent van Fritz Behrendt, met de titel *Europees familieportret*:

Toelichting:

Prent links (1947):

Duitsland (de westelijke zones) staat links met de rug naar de andere landen. In het midden achter staan Groot-Brittannië, Frankrijk en Scandinavië. Op de voorgrond staan België, Nederland, Luxemburg en Italië.

Prent rechts (1957):

West-Duitsland zit op het bankje met België, Nederland en Luxemburg op schoot. Achter de bank staan Groot-Brittannië, Frankrijk, Scandinavië en Italië.

bron 13

Foto uit 1959 van de officiële overhandiging van de eerste DAF 600, een auto die gemakkelijk te bedienen is door de automatische versnellingsbak, aan Truus Beliën-Smolders:

Toelichting:

Truus Beliën-Smolders is de eerste vrouwelijke burgemeester in Nederland. De man is Hub van Doorne, directeur van DAF.

bron 14

In 1968 wordt Ulrike Meinhof door de televisiezender *Sender Freies Berlin* geïnterviewd. Ze zegt:

Ik vind [protest op] de straat in geen enkel opzicht een geschikt middel om iemands mening bekend te maken. Maar als je geen andere keus hebt, als je geen toegang hebt tot televisiezendtijd en minstens één of twee keer per week één of twee uur lang precies zeggen kan wat je te zeggen hebt ... Als je niet beschikt over de miljoenenoplage van kranten en weekbladen ... Als je dan openlijk een discussie wilt houden en je stuit op samenscholingsverboden en als je wilt demonstreren tegen demonstratieverboden, en alhoewel het wel om [de mening op] de straat gaat, (...) dan ben ik inderdaad van mening dat het buitengewoon democratisch is dat er mensen zijn die ondanks al deze verboden de enige mogelijkheid die hun overblijft, namelijk die van [protest op] de straat, gebruiken.